

دانشکده مهندسی کامپیوتر

گزارش درس مبانی هوش محاسباتی

عنوان گزارش:

تمرین سوم درس هوش محاسباتی (شبکه عصبی)

ارائەدھندگان:

فرزانه آقازاده زينب جنتى فاطمه نجفى

دستیاران درس:

استاد درس: رضا برزگر

دکتر حسین کارشناس علی شاه زمانی

آرمان خليلي

نیم سال دوم ۱۴۰۳–۱۴۰۴

فهرست

Ψ	سوال اول:
۴	
۵	
۶	
جه دوم	
ى	
جملهای	ج) تابع چند
Υ	سوال پنجم:
عصبی تکنورونی با فیدبک به خود٧	الف) شبكه ء
صبی تکلایه با فیدبک	ب) شبکه عه
٩	سوال ششم:
ون تکنورونی	الف) پرسپتر،
همینگ	ب) شبکهی
هاپفیلد	
1•	سوال هفتم:
ي پرسپترون	الف) طراحي
$oldsymbol{\mathcal{E}}$ بر عملکرد $oldsymbol{\mathcal{E}}$ بر عملکرد	ب) بررسی اا
17	سوال هشتم: .
ر بردار به صورت یک تصویر (ماتریس ۳ % ۳):	الف) رسم هر
یک پرسپترون	
14	11

سوال اول:

هر نورون در یک شبکه عصبی مصنوعی حامل اطلاعات مشخصی است. این اطلاعات بهصورت عددی و از طریق وزنهای مختلف به نورون وارد می شبود. این وزنها میزان اهمیت هر ورودی را تعیین می کنند. در واقع، نورونها در شبکه عصبی بهطور تجمعی اطلاعات را پردازش کرده و مدل یادگیری را قادر می سازند تا به تدریج ویژگیهای پیچیده تری را شناسایی کرده و پیش بینیهای دقیقی انجام دهد. هر نورون شامل ورودی ها, وزن ها, توابع جمع, توابع فعالسازی و خروجی است.

ورودىها (Inputs):

ورودیها اطلاعاتی هستند که نورون از منابع مختلف دریافت می کند. این ورودیها ممکن است شامل دادههایی مانند ویژگیهای تصویر (برای مثال پیکسلها)، ویژگیهای متنی (مثل کلمات) یا دادههای عددی باشند. در شبکههای عصبی، این ورودیها معمولاً از نورونهای قبلی در لایههای مختلف شبکه یا دادههای ورودی اولیه به شبکه می آیند.

وزنها (Weights):

در یک نورون، هر ورودی با یک عدد به نام وزن ضرب می شود. وزن ها اهمیت یا تأثیر هر ورودی را تعیین می کنند. به عبارت ساده تر، وزن ها نشان می دهند که یک ورودی چقدر برای نورون مهم است. به عنوان مثال، اگر وزن یک ورودی خیلی بزرگ باشد، این ورودی تأثیر زیادی در تصمیم گیری نورون خواهد داشت و بالعکس اگر وزن آن کم باشد، ورودی تأثیر کمتری خواهد داشت. وزن ها معمولاً در طول فرآیند آموزش شبکه عصبی تغییر می کنند تا شبکه بهترین نتیجه را بدست آورد. اهمیت وزن ها در شبکه عصبی به طور خود کار و از طریق فرآیند آموزش تعیین می شود. در واقع، شبکه عصبی به طور خود کار یاد می گیرد که کدام ویژگی ها یا ورودی ها برای پیش بینی نهایی مهم تر هستند و این را با تنظیم وزن ها در طول زمان انجام می دهد. این فرآیند از طریق روش هایی مانند پیش خور (Forward Propagation) و پس خور (Backpropagation) انجام می شود.

ویژگیهای بنیادی شبکههای عصبی که براساس آنها جواب این سوال را دادیم را اینطور میشود بیان کرد:

یادگیری مبتنی بر وزنها: در فرآیند آموزش، وزنهای بین نورونها به گونهای تنظیم می شوند که شبکه بتواند الگوهای موجود در دادهها را شناسایی کند. این فرآیند به شبکه امکان می دهد تا اطلاعات را به صورت مؤثر ذخیره و پردازش کند.

پردازش توزیع شده: اطلاعات در سراسر شبکه توزیع می شود و هر نورون نقش خاصی در پردازش اطلاعات دارد. این ویژگی باعث می شود که شبکه بتواند به صورت موازی و مؤثر اطلاعات را پردازش کند.

تابع فعال سازی غیر خطی: استفاده از توابع فعال سازی غیر خطی مانند ReLU یا سیگموئید به نورونها امکان می دهد تا روابط پیچیده و غیر خطی بین ورودیها و خروجیها را مدل سازی کنند. این ویژگی برای حل مسائل پیچیده ضروری است.

قابلیت تعمیم: شبکههای عصبی قادرند از دادههای آموزشی یاد بگیرند و دانش حاصل را به دادههای جدید تعمیم دهند. این قابلیت بهواسطه ساختار و عملکرد نورونها در شبکه حاصل میشود.

در مجموع، هر نورون در شبکه عصبی نقش حیاتی در پردازش و انتقال اطلاعات دارد و عملکرد آن مبتنی بر ویژگیهای بنیادی مذکور است.

سوال دوم:

در شبکههای عصبی مصنوعی، «دانش» بهصورت الگوهای عددی در وزنها و بایاسهای بین نورونها ذخیره می شود. این پارامترها از طریق فرآیند آموزش و بهینه سازی (مانند الگوریتمهای گرادیان کاهشی) تنظیم می شوند تا شبکه بتواند روابط پیچیده بین ورودی ها و خروجی ها را مدل سازی کند.

شکل گیری دانش در شبکههای عصبی

دانش در شبکههای عصبی بهصورت زیر شکل می گیرد:

- بازنمایی (Representation):
- شبکه به صورت توابع ریاضی وزن دار ورودی را به خروجی نگاشت می دهد.
 - يادگيري (Learning):
- با استفاده از یک تابع هزینه (Loss Function) ، خطای پیش بینی محاسبه و وزنها به روزر سانی می شوند.
 - تعميم (Generalization):

شبکه باید دانش خود را از دادههای آموزش به دادههای جدید تعمیم دهد.

برای فرمول بندی کردن دو شبکه عصبی معادل، اول تعریف کنیم که کدام دو شبکه عصبی با یکدیگر معادل اند:

دو شبکه عصبی را میتوان بهصورت رسمی معادل دانست اگر برای تمام ورودیهای ممکن، خروجیهای یکسانی تولید کنند.

يعنى:

برای تمام X در دامنه X ، اگر $F_1(x) = F_2(x)$ باشد، آنگاه شبکههای F_1 و F_2 معادل هستند.

در عمل، به دلیل پیچیدگی های محاسباتی، اغلب از مفهوم «معادل تقریبی» استفاده می شود، به طوری که خروجی های دو شبکه برای ورودی های مختلف در محدوده ای از خطا با یکدیگر نزدیک باشند.

كاربردهاي معادلسازي شبكههاي عصبي

بررسی معادل بودن شبکههای عصبی در موارد زیر اهمیت دارد:

- فشردهسازی مدلها: برای کاهش اندازه مدلها بدون از دست دادن دقت.
- انتقال دانش: در فرآیندهایی مانند تقطیر دانش، که دانش از یک مدل بزرگ به مدل کوچکتر منتقل میشود.
- تأیید صحت مدلها: برای اطمینان از اینکه تغییرات در ساختار یا پارامترهای شبکه باعث تغییر رفتار ناخواسته نمیشود.

سوال سوم:

توانایی شبکههای عصبی در یادگیری، به خاطر سپردن و تعمیم، از ویژگیهای بنیادی آنها ناشی می شود که به طور خلاصه در ادامه توضیح داده می شوند:

۱. یادگیری (Learning)

شبکههای عصبی از طریق فرآیند آموزش، با استفاده از الگوریتمهایی مانند گرادیان کاهشی، وزنها و بایاسهای خود را تنظیم میکنند تا بتوانند الگوهای موجود در دادهها را شناسایی کنند. این فرآیند به شبکه امکان میدهد تا اطلاعات را بهصورت مؤثر ذخیره و پردازش کند.

(Memory) حافظه. ۲

شبکههای عصبی بازگشتی (RNN) و بهویژه مدلهای حافظه بلند-کوتاهمدت(LSTM) ، برای پردازش دادههای ترتیبی طراحی شدهاند و قادر به حفظ اطلاعات در طول زمان هستند. این ساختارها به شبکه امکان میدهند تا وابستگیهای زمانی را در دادهها شناسایی و حفظ کنند.

(Generalization) تعميم. ٣

تعمیم به توانایی شبکه در اعمال دانش آموخته شده به داده های جدید و نادیده اشاره دارد. این قابلیت از ویژگی هایی مانند ساختار لایهای شبکه، استفاده از توابع فعال سازی غیر خطی و تنظیم مناسب وزن ها ناشی می شود. تحقیقات نشان دادهاند که شبکه های عصبی با ساختار مناسب و آموزش صحیح می توانند به خوبی تعمیم دهند.

به طور کلی تواناییهای یادگیری، حافظه و تعمیم در شبکههای عصبی از ساختار و ویژگیهای بنیادی آنها ناشی میشود. با طراحی مناسب شبکه و استفاده از تکنیکهای آموزشی مؤثر، میتوان این تواناییها را بهینه کرد و شبکههایی با عملکرد بالا ایجاد نمود.

سوال چهارم:

الف) تابع درجه دوم

$$f(x) = ax^2 + bx + c$$

در اینجا، x ورودی نورون است و b ،a و c پارامترهای قابل یادگیری هستند. این تابع می تواند به عنوان تابع فعال سازی یا به عنوان بخشی از ساختار نورون استفاده شود. برای مثال، در مدلهای نورونی خاص، خروجی نورون با استفاده از ترکیب غیرخطی ورودی ها محاسبه می شود:

$$f(x,y) = Ax^2 + By^2 + Cxy + Dx + Ey + F$$

که در آن x و y ورودیهای نورون هستند و A تا F پارامترهای قابل یادگیری میباشند.

ب) تابع کروی

فرمول:

$$f(x) = ||x||^2 = \sum_{i=1}^n x_i^2$$

در این حالت، ورودیها بهصورت بردار در نظر گرفته میشوند و خروجی برابر با مربع طول بردار (نورم اقلیدسی) است.

- كاربرد: مسائل تشخيص الگو، بهويژه در فضاهاي ويژگي با ساختار شعاعي.
- **ویژگی**: نگاشت ویژگیها به تابعی از فاصله از مرکز، بدون توجه به جهت.

ج) تابع چندجملهای

فرمول:

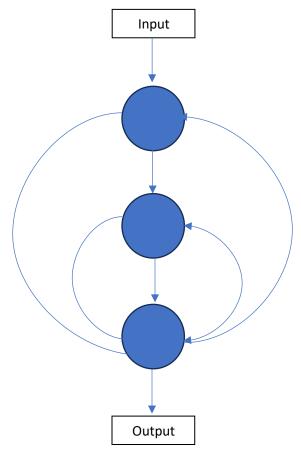
$$f(x) = \sum_{k=0}^{r} a_k x^k$$

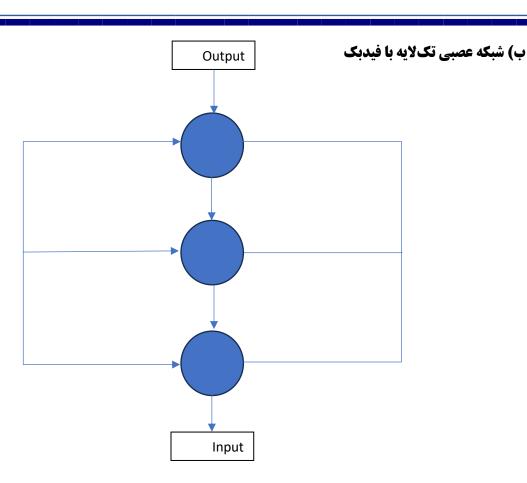
این تابع می تواند درجات مختلفی از پیچیدگی را مدلسازی کند.

- **کاربرد**: مناسب برای نگاشتهای بسیار غیرخطی.
- **ویژگی**: با افزایش درجهی ۲، توانایی مدل در یادگیری رفتارهای پیچیدهتر بیشتر میشود، ولی به طور همزمان ریسک بیشبرازش (Overfitting) نیز افزایش مییابد.

سوال پنجم:

الف) شبکه عصبی تکنورونی با فیدبک به خود

سوال ششم:

الف) پرسپترون تکنورونی

$$P1 = \begin{bmatrix} -1 \\ 1 \end{bmatrix}$$
, $P2 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix}$ ورودیهایی که داریم:

میخواهیم پرسپترون طوری طراحی شود که:

- خروجی P1 برابر شود با ۱. (مثلا کلاس ۱)
- خروجی P2 برابر شود با ۰. (مثلا کلاس ۰)

فرض کنیم تابع فعالسازی پرسپترون یک step function باشد:

$$f(x) = \begin{cases} 1 & x \ge 0 \\ 0 & x < 0 \end{cases}$$

وزن w = [-1, 1] و باياس b = 0 را انتخاب مى كنيم.

$$w$$
 . $P1+b=(-1)(-1)+(1)(1)+0=>f(2)=1$:P1 در این صورت، برای P1 در این صورت، برای P2 در این صورت، برای P2 داریم:

شبکه با این وزن و این بایاس به درستی الگوهای متفاوت را تشخیص میدهد و تمایز قائل میشود.

ب) شبکهی همینگ

در مرحلهی اول، وزنها را میسازیم:

$$W = \begin{bmatrix} P1^T \\ P2^{\pounds} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -1 & 1 \\ 1 & -1 \end{bmatrix}$$

برای ورودی جدید X، شبکهی خروجی به شکل زیر محاسبه می شود:

$$y = W . x$$

- ه. اگر x = P1، در نتیجه $y = [2, -2]^T$ می شود. •
- هیشود. P2 در نتیجه $y = [-2,2]^T$ میشود. اگر x = P2 میشود.

این سیستم به صورت رقابتی عمل کرده و نزدیکترین بردار را تشخیص میدهد.

ج) شبكهي هاپفيلد

$$P1=egin{bmatrix} -1 \ 1 \end{bmatrix}$$
, $P2=egin{bmatrix} 1 \ -1 \end{bmatrix}$ دو بردار دو بعدی روبهرو را داریم:

با استفاده از قانون Hebbian وزنها را اینگونه تعریف می کنیم:

$$W=P1.P1^T+P2.P2^T=egin{bmatrix} 2 & -2 \ -2 & 2 \end{bmatrix}$$
 وزنهای قطری صفر میشوند:

P1 مقداردهی شود، طی به روزرسانی وضعیت نورونها، به سمت یکی از الگوهای $x = [-1,1]^T$ مقداردهی شود. $x = [-1,1]^T$ مقداردهی شود.

سوال هفتم:

ما در این مسئله ۶ بردار ورودی داریم که به دو کلاس تقسیم شدن:

$$P1 = \begin{bmatrix} -1 \\ 1 \end{bmatrix} \circ$$

$$P2 = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \end{bmatrix}$$
 \circ

$$P3 = \begin{bmatrix} 1 \\ -1 \end{bmatrix} \quad \circ$$

$$P4 = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \end{bmatrix} \circ$$

$$P5 = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \end{bmatrix}$$
 \circ

$$P6 = \begin{bmatrix} \frac{1}{\varepsilon} \\ \frac{1}{\varepsilon} \end{bmatrix} \quad \circ$$

هدف این است که یک پرسپترون تکلایه طراحی کنیم که بتواند این دو کلاس را به صورت خطی از هم جدا کند.

الف) طراحي پرسپترون

برای طبقهبندی این دادهها از یک پرسپترون تکلایه استفاده میکنیم که تصمیم گیری رو بر اساس فرمول زیر انجام میدهد:

$$y = hardlim(w^T x + b)$$

- وزنها $w = [w1, w2]^T$
 - b که برابر است با بایاس
- اگر $z \geq 0$ اگر hadlim(z) = 1، در غیر این صورت مقدارش برابر با صفر است.

این الگوریتم سادهی پرسپترون است:

۱. مقداردهی اولیه:

$$w = [0, 0]^T, b = 0$$

۲. برای هر نمونه (p_i, t_i):

• خروجی را محاسبه می کنیم:

 $\hat{t} = handlim(w^T p_i + b)$

• ارور را محاسبه میکنیم:

$$e = t_i - \hat{t}$$

• وزن و بایاس را بهروزرسانی می کنیم:

$$e \cdot \alpha + b = p_i$$
, $b \cdot e \cdot \alpha + w = w$

• این فرآیند رو ادامه می دیم تا همه نمونهها به درستی طبقه بندی بشن. یعنی e برای همه صفر بشه.

ب) بررسی اثر ε بر عملکرد

الگوی $P_6 = \left[\frac{1}{\varepsilon}, \frac{1}{\varepsilon}\right]$ باعث می شود که با افزایش ε ، این نقطه به مبدا نزدیک تر شود. وقتی ε بزرگ تر می شود (مثلا ε یا ۱۲)، این نقطه ممکن است وارد ناحیه یکلاس مثبت شود و طبقه بندی صحیح سخت شود.

اگر پرسپترون نتواند با هیچ خطی، همهی دادهها را از هم جدا کند -> الگوها خطی جداپذیر نیستند.

در واقع، تغییر ع داره یک نوع تست برای "قدرت تعمیم" شبکه انجام میدهد. اگر دادهها خطی جداپذیر نباشند، پرسپترون نمیتواند همه رو درست تفکیک کند. این موضوع نشان میدهد که پرسپترون فقط وقتی جواب قطعی و درست میدهد که دادهها را بتوان با یک خط ساده از هم جدا کرد.

پس در نتیجه، متوجه می شویم که پرسپترون تنها زمانی به جواب می رسد که الگوها به صورت خطی جداپذیر باشند. همچنین، تغییر \mathfrak{F} روی موقعیت P_1 اثر می گذارد و ممکن است باعث شود الگوریتم دیگر نتواند با خطی ساده کلاسها را جدا کند.

سوال هشتم:

الف) رسم هر بردار به صورت یک تصویر (ماتریس ۳ * ۳):

هر الگو یک بردار ۹ تایی هست. اون رو باید تبدیل کنیم به ماتریس ۳×۳ (هر سطر ۳ عدد). در اینجا، مقدار ۱ به منزله پیکسل سفید و مقدار ۱- به منزله پیکسل سیاه در نظر گرفته میشود:

- 1. P1:
 - 1 1 1
 - -1 -1 -1
 - -1 -1 -1
- 2. P2:
 - -1 -1 -1
 - 1 1 1
 - -1 -1 -1
- 3. P3:
 - -1 -1 -1
 - -1 -1 -1
 - 1 1 1
- 4. P4:
 - 1 -1 -1
 - 1 -1 -1
 - 1 -1 -1
- 5. P5:
 - -1 1-1
 - 1 -1 1
 - -1 1-1
- 6. P6:
 - -1 -1 1
 - -1 -1 1
 - -1 -1 1

ب) آموزش یک پرسپترون

ب) ما شبکهای میخواهیم بسازیم که بتواند تشخیص بدهد کدام الگو با بقیه فرق میکند. برای مثال، فرض کنیم:

الگوهای P1، P2، P3 متعلق به كلاس A (خروجی = ۱) هستن.

الگوهای P4، P5، P4 متعلق به کلاس B (خروجی = ۱-) هستن.

ساختار شبکه و پارامترها:

تعداد نورونهای ورودی: ۹ (چون هر تصویر ۹ پیکسل داره)

وزنها: \mathbf{W}_1 تا $\mathbf{W}_0 \longrightarrow \mathbf{W}_0$ همه رو صفر مقداردهی اولیه می کنیم.

باياس: b = 0 (ابتدا صفر)

الگوریتم آموزش پرسپترون به نحوهی زیر برای هر الگو عمل می کند:

محاسبهی خروجی نرون:

$$net = w \cdot p + b$$

محاسبهی خطا:

e = target - output

بەروزرسانى وزنھا:

 $w_{new} = w + \alpha . p . e$

بەروزرسانى باياس:

 $b_{new} = b + \alpha \cdot e$

برای آموزش یک پرسپترون جهت شناسایی الگوی P1 ، مراحل زیر را دنبال می کنیم:

تعريف الگوها و برچسبها:

الگوی P1 با برچسب ۱ (مثبت) و سایر الگوها با برچسب ۱ – (منفی) مشخص میشوند.

مقداردهی اولیه به وزنها و بایاس:

وزنها و بایاس به صورت تصادفی یا صفر مقداردهی میشوند.

فرآيند آموزش:

برای هر الگو، خروجی پرسپترون محاسبه میشود.

اگر خروجی با برچسب واقعی مطابقت نداشته باشد، وزنها و بایاس بهروزرسانی میشوند.

تكرار مراحل تا همگرایی:

فرآیند آموزش تا زمانی که همه الگوها به درستی طبقهبندی شوند، تکرار میشود.

با انجام این مراحل، پرسپترون قادر خواهد بود الگوی P1 را از سایر الگوها تمییز دهد.

مىخواهيم با استفاده از يک نورون پرسپترون، ياد بگيريم که الگوهاى P1, P2, P3 رو از الگوهاى P4, P5, P6 جدا کنيم.

خروجی مطلوب برای:

P1, P2, P3 = +1

P4, P5, P6 = -1

تنظيمات پرسپترون:

وزنها:

$$w = [w1 + w2 + \dots + w9] = [0, 0, \dots, 0]$$

باياس: b = 0

 $\alpha=1$ نرخ يادگيرى:

تكرار اول (Epoch 1):

$$P1 = [1 \ 1 \ 1, -1 \ -1 \ -1, -1 \ -1 \ -1]$$

target = +1

$$net = 0 \cdot p + 0 = 0 => output = sign(0) = 0$$
 $e = target - output => 1 - 0 = 1$
 $w = w + \alpha \cdot e \cdot p = 0 + 1 \cdot 1 \cdot p = p$
 $w = [1, 1, 1, -1, -1, -1, -1, -1]$
 $b = b + \alpha \cdot e = 0 + 1 \cdot 1 = 1$

تكرار دوم (Epoch 2):

$$P1 = [-1 -1 -1, 1 1 1, -1 -1 -1]$$

target = +1

$$net = w \cdot p + b$$

$$=0 \xrightarrow{yields} (1)(-1) + (1)(-1) + (1)(-1) + (-1)(1) + (-1)(1) + (-1)(1) + (-1)(-1) + (-1)(-1) + (-1)(-1) + (-1)(-1) + 1 = -3 - 3 + 3 + 1 = -2$$

$$e = target - output => 1 - (-1) = 2$$

$$w = [1, 1, 1, -1, -1, -1, -1, -1, -1] + 2 \cdot [-1, -1, -1, 1, 1, 1, -1, -1, -1] =$$

$$[-1, -1, -1, 1, 1, 1, -3, -3, -3]$$

$$b = 1 + 2 = 3$$

این مراحل را برای هر الگو تکرار می کنیم تا وزنها و بایاس نهایی را بدست بیاوریم.

سوال نهم:

اگر شبکه عصبی یک لایهی پنهان داشته باشد و از توابع فعال سازی مثل سیگموید یا ReLU استفاده کند، هر نرون در آن لایه می تواند یک خط تصمیم (مرز خطی) در فضای دوبعدی تعریف کند و بنابراین، فضا را به دو نیم صفحه تقسیم کند.

در فضای دوبعدی (\mathbb{R}^2) ، برای اینکه بخواهیم حداکثر $oldsymbol{1}$ ناحیهی مجزا بسازیم، از رابطهی زیر استفاده می کنیم:

$$R(n) = \frac{n^2 + n + 2}{2}$$

ما میخواهیم فضا به ۹ ناحیهی جداگانه تبدیل شود، پس داریم:

$$\frac{n^2 + n + 2}{2} \ge 9 \implies n^2 + n - 16 \ge 0$$

این معادله درجه دو را حل می کنیم:

$$n = \frac{-1 \pm \sqrt{1+64}}{2} = \frac{-1 \pm \sqrt{65}}{2} \approx \frac{-1 \pm 8.06}{2} \approx 3.53$$

پس n برابر می شود با عدد ۴.

بنابراین، برای تقسیم فضای دوبعدی به ۹ ناحیهی مجزا با استفاده از شبکه عصبی تکلایه، حداقل ۴ نرون در لایه پنهان لازم است.

منابع:

- https://amostofi.com/fa/what-is-a-neuron-in-a-neural-network/ .\
 - https://analium.com/blog/artificial-neural-network/ .Y
- https://cs231n.github.io/neural-networks-1/?utm_source=chatgpt.com . "
 - ۴